

บทคัดย่อ

พุทธสัญลักษณ์ เป็นผลงานที่สร้างขึ้นเพื่อให้ปรากฏแก่สายตา นำไปสู่การรับรู้ความหมาย แนวคิด และจุดมุ่งหมายของพุทธศาสนาในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนเพื่อนำไปสู่หนทางแห่งการหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยการสร้างสรรค์งานพุทธสัญลักษณ์เป็นการถ่ายทอดสิ่งที่อยู่เหนือประสบการณ์รับรู้ ซึ่งไม่สามารถอธิบายด้วยคำพูดได้ทั้งหมด และมีความเป็นนามธรรมอย่างมาก ให้กลายเป็นรูปธรรมในเชิงสัญลักษณ์ เพื่อให้คนมองเห็นแล้วใช้ประสบการณ์และความศรัทธาในพุทธศาสนาในการทำความเข้าใจ ผลงานพุทธสัญลักษณ์จึงเป็นทั้งสื่อที่ถ่ายทอดความงาม ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ ในการถ่ายทอดจินตนาการจากนามธรรมสู่รูปธรรม ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสนใจเรียนรู้เรื่องราวทางพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

ผลงานวิจัยฉบับนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลความรู้ในงานพุทธสัญลักษณ์ล้านนา เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจจุดมุ่งหมายการสร้างงานพุทธสัญลักษณ์ รูปแบบ กระบวนการสร้าง และพัฒนาการการเผยแผ่ข้อมูลเพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ทั้งด้านการอนุรักษ์ การพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ การนำไปใช้อย่างเหมาะสมในเชิงธุรกิจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงตามกระแสและสถานการณ์โลกปัจจุบัน

ในการศึกษาเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง พบว่ามีการรวบรวมเนื้อหาของงานพุทธสัญลักษณ์ไว้หลากหลายประเด็น ทั้งเรื่องราวของพุทธประวัติ ชาดก ไตรภูมิจักรวาล ป่าหิมพานต์ พระศรีอาริยมฤตตรี โดยเรื่องราวในศาสนาทั้งหมดถ่ายทอดเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เป็นการหลอมรวมโลกแห่งการรับรู้ และโลกเหนือประสบการณ์ไว้ด้วยกัน เพื่อแสดงถึงจุดสูงสุดในเชิงสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา คือ การอยู่เหนือกาลเวลา การแสดงพื้นที่เหนือประสบการณ์สู่จินตนาการ การรับรู้ ด้วยความจริงสูงสุด ซึ่งอยู่เหนือสรรพสิ่ง พระพุทธองค์และพระธรรมคำสอนจึงเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นศูนย์กลางจักรวาลทั้งปวง

ส่วนปัญหาของงานวิจัย ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดการบันทึกความหมายเชิงสัญลักษณ์เหล่านี้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร การดำเนินงานวิจัยจึงอาศัยการค้นคว้าจากเอกสาร จากสถานที่จริงจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ และได้ข้อมูลที่แสดงถึงความหลากหลายของรูปแบบ และการให้ความหมายแก่งานพุทธสัญลักษณ์ ซึ่งการเปิดเผยประเด็นความหลากหลายเหล่านี้ เพื่อให้ผู้ชมผลงานพุทธสัญลักษณ์เกิดการรับรู้ และจินตนาการ สามารถเข้าใจในความหมายเหล่านั้นด้วยตนเอง และไม่จำกัดด้วยความหมายที่ตายตัว ซึ่งการรับรู้และความเข้าใจนั้น อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามพื้นที่และเวลาอันเป็นพลวัต ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่พบการบันทึกความหมายที่ตายตัวในการสร้างผลงานพุทธสัญลักษณ์ล้านนา

แต่ทว่าปัญหาจากการไม่มีเอกสารหลักฐาน กลับส่งผลต่อการสืบทอดความรู้ในปัจจุบันที่อาศัยการเรียนรู้ผ่านระบบการศึกษา เอกสารตำราเรียน การสอนตามหลักสูตร โดยมีเรื่องของการพิสูจน์ด้วยเหตุผลเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ ทำให้ระบบการศึกษาโดยการถ่ายทอดผ่านการ

อบรมสั่งสอนจากรุ่นสู่รุ่นเกี่ยวกับเรื่องงานพุทธสัญลักษณ์ศาสนาขาดหายไป ดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมล้านนาเกี่ยวกับการนำผลงานพุทธสัญลักษณ์ไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดความเห็นและมุมมองที่แตกต่าง จากผลงานที่เป็นสื่อถ่ายทอดความรู้ในเชิงอุดมคติ กลายเป็นเพียงวัตถุโบราณที่สามารถนำมาสร้างมูลค่าในเชิงธุรกิจได้ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการศึกษา สังคม วัฒนธรรมในปัจจุบัน

การนำเสนอพัฒนาการของงานพุทธสัญลักษณ์ในส่วนสุดท้ายของงานวิจัย เป็นประเด็นรูปแบบของผลงานพุทธสัญลักษณ์ที่สร้างสรรค์และพัฒนาเพื่อรับใช้พุทธศาสนา และประเด็นการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ที่มีต่องานพุทธสัญลักษณ์ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในล้านนาผ่านรัฐบาลสยาม ทั้งการปฏิรูปการปกครอง ศาสนา การศึกษา สังคม วัฒนธรรม ภายใต้ระบบคิดและการยอมรับวัฒนธรรมที่สูงกว่าเพื่อความอยู่รอด

การรับวัฒนธรรมที่แตกต่างมาผสมผสานกับวัฒนธรรมล้านนา แสดงออกอย่างชัดเจนในงานพุทธศิลป์ด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม และหัตถกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านรูปแบบนั้นไม่มีผลต่อการสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ แต่การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ ของโลกปัจจุบันได้ส่งผลให้การรับรู้และความเข้าใจคุณค่าและความหมายของงานพุทธสัญลักษณ์ล้านนาลดลง